

ΥΠΑΡΧΕΙ ΚΑΙ ΆΛΛΟΣ ΤΡΟΠΟΣ ΝΑ ΔΟΥΜΕ ΤΗΝ ΑΘΗΝΑ

Πόλη τέρας. Αβίωτη πόλη. Η πιο όσχημη πρωτεύουσα της Ευρώπης... Είναι μερικοί από τους χαρακτηρισμούς που ακούμε, διαβάζουμε και πολύ συχνά επαναλαμβάνουμε, αναφέρομενοι/ες στην Αθήνα. Ακόμη και το ενδεχόμενο μεταφοράς της πρωτεύουσας σε άλλη περιοχή της χώρας συζητήθηκε πριν από λίγα χρόνια, με πρωτοβουλία αθηναϊκής εφημερίδας. Όλα αυτά, όταν μάλιστα συνδυάζονται και με τα προβλήματα της περιφερειακής ανάπτυξης της χώρας μας, καλλιεργούν την αντίληψη πως είναι μάταιο, ή ακόμη και λάθος, να επενδύνονται στην Αθήνα προσπάθειες και χρήματα. Ταυτόχρονα όμως, τροφοδοτούν και ενισχύουν αρνητικές στάσεις των πολιτών για το χώρο ζωής τους. Και αυτό είναι ίσως το πιο δύσοισιο για το μέλλον της Αθήνας.

Αν οι κάτοικοι της Αθήνας, οι οποίοι υφίστανται την καθημερινή ταλαιπωρία μιας πόλης που δεν λειτουργεί ορθολογικά και δραπετεύουν προσωρινά σε πρώτη ευκαιρία, πεισθόμενοι ότι πάντα υπάρχει ελπίδα γι' αυτή, μπορεί να μην την εγκαταλείψουν για κάποιο καλό προάστιο, γιατί δεν έχουν την οικονομική δυνατότητα, αλλά είναι πιθανό να εγκαταλείψουν οποιαδήποτε προσπάθεια για τη βελτίωσή της. Μήπως έχουμε φτάσει πολύ κοντά σ' αυτό το σημείο; Μήπως, αντίθετα, είναι αναγκαίο, αλλά και δυνατό, να δούμε με νέο τρόπο αυτή την πόλη και το μέλλον της;

Έλλη Παπακωνσταντίνου

Αρχιτέκτονας

Είναι δυνατόν να είμαστε αισιόδοξοι

Η σύγχρονη Αθήνα είναι αναμφισβήτητα μια πόλη με πολύ σοβαρά πολεοδομικά και περιβαλλοντικά προβλήματα. Κανείς/καμιά πλέον δεν τα αγνοεί. Οι μελέτες που τα εντοπίζουν, που διερευνούν τα αίτια και προτείνουν λύσεις, περισσότερούς. Επίσης, δεν έχουμε πλέον αυτάπατές σχετικά με τις δυνατότητες και τις αντιστάσεις που έχει να αντιμετωπίσει κάθε ουσιαστική προσπάθεια πολεοδομικής ανασυγκρότησης και περιβαλλοντικής εξυγίανσής της. Αυτή η πόλη στην ιστορία της έχει επιδείξει μια εντυπωσιακή αντίσταση απέναντι στις προσπάθειες να πειθαρχηθεί απολύτως σε σχεδιασμούς, όσο και όποτε επιχειρήθηκαν τέτοια. Μήπως άραγε αυτό σημαίνει την πλήρη παράδοσή της σε ανεξέλεγκτες δυνάμεις, οι οποίες έχουν αποτυπώσει ανεξίτηλα την αρνητική σφραγίδα τους στο πάρον της και έχουν προδιαγράψει

το μέλλον της: 'Η μήπως αποδεικνύει την ύπαρξη κάποιων ικανοτήτων και μιας δύναμης -όχι αναγκαστικά του «κακού»- ενός απίθανου μεν, αλλά πάντως ζωτανού οργανισμού.'

Η πρώτη εκδοχή δεν μπορεί πάρα ποτέ να ανατραφούσει έναν αδιέξοδο πεισματικό και σε εναποθέτει κάποιες ελπίδες σε δυναμικές και αυταρχικές επεμβάσεις. '(Η Αθήνα θέλει μερικές μπούτες', λέγεται, όπως και το λιγότερο πολεμοχαρές: «μερικές μπουλτότζες»!). Η δεύτερη εκδοχή είναι σαφώς πιο αισιόδοξη αλλά και πιο κοντά στην πραγματικότητα. Γ' αυτό είναι ίσως η μοναδική βάση για την αναζήτηση της ταυτότητας της πόλης.

Η Αθήνα πρέπει να ανακτήσει και να αναδείξει μια ταυτότητα, που δεν μπορεί πάρα ποτέ να περιέχει όλα τα στοιχεία της καταγωγής και της εξέλιξης της. Στοιχεία που την κανούν μοναδική και γι' αυτό είναι πολύτιμα, ανεξάρτητα από το αν ταιριάζουν σε κάποιο ιδινόκ (;) πρότυπο. Όμως παράλλη-

λα η ταυτότητα της πόλης πρέπει να είναι και σύγχρονη, με όλα τα στοιχεία που θα τη επιτρέψουν να κατοχυρώσει τη θέση της ως πολιτιστικής πρωτεύουσας της Ευρώπης, που, εκτός από ένδεξο παρελθόν, έχει παρόν και μέλλον.

Ο χρόνος της πόλης δεν γιρίζει πίσω, και επομένως οι νοοταλυγικές αναζητήσεις παλαιότερων εικόνων, μορφών και μεγεθών είναι συμπαθείς αλλά άγονες. Η πόλη δεν είναι σκηνικό. Είναι ένα σύνθετο, αλληλενδέτα και δυαδικό σύστημα. Είναι χαρακτηριστικές οι επισημάνσεις που δανειζόμαστε από το ευρωπαϊκό «Πράσινο Βιβλίο για το Αστικό Περιβάλλον»¹: «Από τον Μεσαίωνα ως τη σύγχρονη εποχή, η κοινωνική, πολιτιστική και οικονομική ανάπτυξη της Ευρώπης βασίστηκε στην πόλη... Οι ευρωπαϊκές πόλεις φέρουν τα ίχνη της πόλης μεταξύ πόλης και υπαίθρου, μεταξύ κυβερνώντων και κυβερνωμένων, μεταξύ πλουσιών και φτωχών - μαρτυρία του ρό-

Α. ΕΙΚΟΝΕΣ ΤΟΥ ΙΣΤΟΡΙΚΟΥ ΚΕΝΤΡΟΥ ΤΗΣ ΑΘΗΝΑΣ - Η ΑΡΜΟΝΙΚΗ ΣΥΝΥΠΑΡΕΗ ΚΤΗΡΙΩΝ ΔΙΑΦΟΡΕΤΙΚΩΝ ΕΠΟΧΩΝ, ΑΠΟΤΥΠΩΜΑ ΤΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΔΥΟ ΠΕΡΙΟΥ ΑΙΩΝΩΝ ΤΗΣ ΠΟΛΗΣ

Οδός Μουριών, οι δύο πλευρές της, πανόραμα αρχιτεκτονικών ρυθμών.

Οδός Πανεπιστημίου, το τολμηρό αφιχτάγκαλισμα...

Πλατεία Μητροπόλεως, τα στολίδια του εκλεκτικισμού, η συγκίνηση του βυζαντινού ναϊσκου, η λίπη σύγχρονη διαμόρφωση.

Μαρμάρινο φουρούσι και έρκερ, σύμβολα δύο διαφορετικών εποχών, διπλά διπλά.

Οδός Σταδίου, η εναλλαγή νέου και παλιού.

Πλατεία Αιγύπτου, εύγλωττη «είσοδος» στο ιστορικό Κέντρο.

λου που διαδραμάτισαν στην κοινωνική και πολιτική ανάπτυξη που... συνεχίζεται». Και παρακάτω προσθέτει: «Οσο πλησιάζουμε προς τον 21ο αιώνα, οι ευρωπαϊκές πόλεις θα εξακολουθήσουν να αποτελούν τα κύρια κέντρα οικονομικής δραστηριότητας, καινοτομίας και πολιτισμού». Στα κτήρια, στους δρόμους, στις πλατείες αποτυπώνεται κάθε στιγμή το στίγμα των περίπλοκων αυτών σχέσεων που συγκροτούν τη σύγχρονη πόλη, αλλά ταυτόχρονα, λιγότερο ή περισσότερο ευδιάκριτα, παραμένουν και τα σημάδια της διαχρονικής διαμόρφωσης αυτών των σχέσεων.

Αναζητώντας μια προοπτική για την Αθήνα, προσπαθώντας να συγκροτήσουμε τη γνήσια και σύγχρονη ταυτότητά της, είναι ανάγκη να αναγνωρίσουμε τα σημάδια της πόλης. Να τα προστατεύσουμε, να τα αναδείξουμε, να τα ανασυνθέσουμε. Κι αυτά δεν είναι μόνο μάς εποχής ότι είναι μόνο σας συνήθως αποκαλούμε μνημεία. Είναι χαράξεις, τοπόσημα, μορφές, κλίμακες, θέσεις, σχέσεις και συμβολισμοί στο χώρο, κτήρια μεμονωμένα ή σύνολα, και ασφαλώς τα μνημεῖα. Είναι όλα όσα άντεξαν στη δάρκεια του χρόνου και εκείνα από τα νεότερα και τα σημερινά, που φαίνεται να έχουν ανάλογες προδιαγραφές αντοχής στο χρόνο. Είναι τέλος εκείνα τα στοιχεία που κάνουν το χώρο αναγνωρίσμα και οικείο. Όλα αυτά μαζί αποτελούν κομμάτια του νήματος της ιστορίας Αθηνας, το οποίο πρέπει να συνδεθεί και να γίνει ορατό.

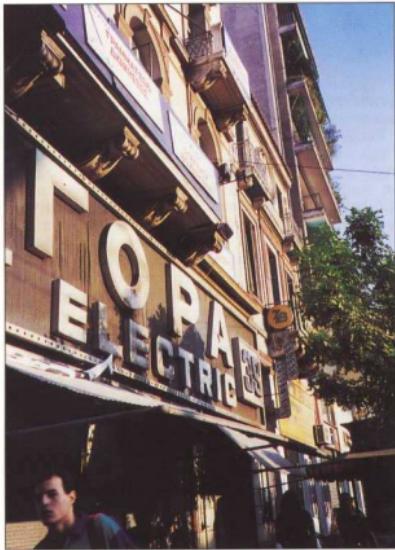
Αναζητώντας την ιστορικότητα της πόλης

Οι οραματισμοί για την Αθήνα ξεκινούν πριν ακόμη από την ίδρυση του νέου κράτους και εμπνέονται από τον εθνικοτελευθερωτικό αγώνα, που γεννά επίδειξ στους ευρωπαίους λάτρεις της κλασικής αρχαιότητας, να υλοποιηθεί σ' αυτή τη ιδεολογία και αισθητική πρόπτωση τους². Οι σχεδιασμοί αρχίζουν από το 1832 (επίσημη ανάθεση από την πρωσιωνή κυβερνητή), δηλαδή με τη μεταφορά της πρωτεύουσας στην Αθήνα (1833). Η αρχαία

πόλη αποτελεί την έμπνευση και την κεντρική ιδέα τόσο του πρώτου σχεδίου των Σ. Κλεάνθη-E. Schaubert, όσο και του επόμενου, του L. Klenze, παρά τις διαφορετικές αντιλήψεις που εξέφραζαν στο σχεδιασμό της νέας πόλης. Όμως καθένα απ' αυτά, όπως και άλλα σχέδια που ακολουθούν, πριν καλά-καλά αρχίσει η εφαρμογή τους, έχουν ήτησει από την ταχύτατα εξελισσόμενη πραγματικότητα της πόλης, η οποία περιορίζει το «όραμα» και ανατρέπει σε μεγάλο βαθμό την κεντρική ιδέα των σχεδίων. Τα πρότυπα και οι αντιλήψεις για την πολεοδομία, την αρχιτεκτονική, την αισθητική της πόλης άλλαξαν πολὺ από τότε, αλλά στην εξέλιξη της πόλης ήταν και είναι πάντα παρούσα η σύγκρουση ανάμεσα σε κάποιο δράμα και στον ρεαλισμό που επιβάλλουν οι κάθε φορά ιεραρχήσεις των συγχρονών αναγκών. Το αποτέλεσμα αυτής της σύγκρουσης ήταν άραγε πάντα η ολοκληρωτική επικράτηση του διεύτερου; Το ερώτημα αυτό θα πρέπει να αναγκαστικά να περιοριστεί στην κεντρική περιοχή της Αθήνας, για την οποία επιχειρήθηκε ένας εξ αρχής σχεδιασμός για την εξέλιξη της, που ταυτόχρονα περιέχει μια άπωγι για τη φυσιογνωμία της. Ενώ αντιθέτω, στην ιστορική διαμόρφωση της υπόλοιπης πρωτεύουσας δεν έχουμε αναλόγιες προσπάθειες, παρά μόνο σημειακά, καθώς ο αστικός ιστός είναι το αποτέλεσμα της διαρκούς επέκτασης με την προσθήκη νέων συνοικιών ή με τη δημιουργία προσφυγικών συνοικιών, όπου το «σχέδιο» ερχόταν τελευταίο για να τακτοποιήσει και να νομιμοποιήσει τη διαμορφωμένη πραγματικότητα. Όσο για τα οράματα και τους στόχους των νεότερων ρυθμιστικών σχεδίων, τόσο εκείνων που παρέμειναν προτάσεις όσο και αυτού που θεωρούνται προσθήκης της Αθήνας και η εξακολουθούν να λειτουργούν ως βασικοί άξονες του κέντρου. Η Αιόλου και η Αθηνάς, καθώς και οι νεότερες προεκτάσιες τους, Πατησίων και Ζηγερείων, παραμένουν οι κύριοι άξονες οπτικής επικοινωνίας της σύγχρονης πόλης με την Ακρόπολη. Το μεγάλο ισοσκελές τρίγωνο (Πειραιώς-Σταδιου-Ερμού) εξακολουθεί να είναι το βασικό συνθετικό στοιχείο του κέντρου της πόλης, παρά το γεγονός πως ο συμβολισμός των δύο κορυφών του (Ομονοία και Σύνταγμα) άλλαξε, ενώ της τρίτης (Κεραμεικός) αποτελεί ένα εξαιρετικά επίκαιρο πολεοδομικό πρόβλημα. Όμως από τα πρώτα σχέδια των Αθηνών σχεδόν αμέσως εγκαταλείφθηκε η ιδέα της αποκάλυψης

χαρακτηρίστηκε σχετικά πρόσφατα ('79) ως το παραδοσιακό τμήμα της πόλης και ονομάζεται Ιστορικό Κέντρο, τότε έχουμε, με ελάχιστες διαφορές, το περίγραμμα και τη μορφή του οικιστικού ιστού της πόλης όπως ήταν περίπου το 1860. Το σχέδιο του 1860, που παρέμεινε και το μόνο ώς την αρχή του αιώνα μας, παρά τη διάρκη επέκταση της πόλης, περιλήφθαν τις σημειωνές γειτονιές της Πλάκας, του Ψυρή, μέρος του Μεταξουργείου, τη Εμπορικό Τρίγωνο, την περιοχή της Ομόνοιας, τα Εξάρχεια, τη Νέαπολη και το μικρό μέρος του Κολωνακίου. Η σύγκριση του με το ισχυρό σήμερα ρυμοτοικό σχέδιο δείχνει μια καταπληκτική ομοιότητα. Βεβαίως η ομοιότητα σταματά στη χάραξη των δρόμων και των οικοδομών τετραγώνων, γιατί η τότε Αθήνα δεν ήταν χτισμένη με πολύωραφα κτήρια και οι λόφοι της, Φιλοπάππου, Ακρόπολη, Αρδηττος, Λυκαβηττός, Στρέφη, ήταν φυσικά δρία και όχι «τρύπες» ενός πυκνά δομημένου χώρου. Η πόλη του τέλους του 19ου αιώνα μπορεί να ήταν ήδη σημαντικά διαφορετική από όσα οραματίστηκαν για αυτήν οι λάτρεις του κλασικού πνεύματος, αλλά ταυτόχρονα βασικές επιλογές των πρώτων σχεδίων (χαράξεις δρόμων, ποτόσημα, σημαντικά κτήρια) υλοποιήθηκαν και άντεξαν στο χρόνο.

Αξίζει να επισημάνουμε ότι η Αθήνα, η Αιόλου, η Ερμού, η Πειραιώς και η Σταδίου χαράκηται από το πρώτο σχέδιο της Αθήνας και εξακολουθούν να λειτουργούν ως βασικοί άξονες του κέντρου. Η Αιόλου και η Αθηνάς, καθώς και οι νεότερες προεκτάσιες τους, Πατησίων και Ζηγερείων, παραμένουν οι κύριοι άξονες οπτικής επικοινωνίας της σύγχρονης πόλης με την Ακρόπολη. Το μεγάλο ισοσκελές τρίγωνο (Πειραιώς-Σταδιου-Ερμού) εξακολουθεί να είναι το βασικό συνθετικό στοιχείο του κέντρου της πόλης, παρά το γεγονός πως ο συμβολισμός των δύο κορυφών του (Ομονοία και Σύνταγμα) άλλαξε, ενώ της τρίτης (Κεραμεικός) αποτελεί ένα εξαιρετικά επίκαιρο πολεοδομικό πρόβλημα. Όμως από τα πρώτα σχέδια των Αθηνών σχεδόν αμέσως εγκαταλείφθηκε η ιδέα της αποκάλυψης

Β. ΠΑΛΙΑ, ΝΕΟΤΕΡΑ ΚΑΙ ΣΥΓΧΡΟΝΑ ΑΞΙΟΛΟΓΑ ΚΤΗΡΙΑ ΓΙΝΟΝΤΑΙ ΣΤΗΡΙΓΜΑ ΕΦΗΜΕΡΩΝ ΚΑΙ ΑΛΛΟΠΡΟΣΑΛΛΩΝ ΣΤΟΙΧΕΙΩΝ

Γ. ΟΤΑΝ Η ΟΜΟΡΦΙΑ ΕΞΑΦΑΝΙΖΕΤΑΙ Ή ΥΠΟΧΩΡΕΙ ΣΤΟΝ ΕΝΤΥΠΩΣΙΑΣΜΟ

της αρχαίας πόλης στους βόρειους προπόδες του βράχου της Ακρόπολης. Εδώ το δράμα υπέκυψε στην πραγματικότητα της πόλης της τουρκοκρατίας. Η μεσαιωνική πόλη ως μορφή (κτίσματα και πολεοδόμικος ιστός) ήταν σε πλήρη διάσταση με τα πρότυπα και τις επιδιώξεις των αρχιτεκτόνων της εποχής και η θέση της, πάνω σε στρώματα ερειπίων της αρχαίας, της ελληνιστικής και της ρωμαϊκής εποχής, ήταν σε σύγκρουση με την κεντρική τους ίδεα. Έναν αιώνα αργότερα, ο μεσαιωνικός ιστός παραμένει αναλλοιώτως σε μεγάλο μέρος από την έκτασή του, στην Πλάκα, στο Ψυρό και στο μισό Εμπορικό τρίγωνο (Αθηνάς-Σταδίου-Ερμού), ενώ ο σημερινός αρχαιολογικός χώρος του Θησείου και της Αρχαίας Αγοράς είναι πρόφατο απόκτημα της Αθήνας. Πολλοί Αθηναίοι θυμούνται πολύ καθαρά τη γειτονά που γεννήθηκαν και μεγάλωσαν στη θέση του αρχαιολογικού χώρου. Είναι εντυπωσιακό πόσο διαφέρει η σημερινή κυριάρχη αντίληψη από αυτή των κλασικιστών του προηγούμενου αιώνα σχετικά με το κομμάτι της Αθήνας όπου επιβιώνει ο μεσαιωνικός ιστός. Η γειτονά που κατέστηκε επάνω του, η Πλάκα, είναι το

καμάρι της Αθήνας και το πλέον προστατευόμενο (έλεγχος χρήσης, ειδοκοί όροι δόμησης, αποκατάσταση κτηρίων, φροντίδα για τους κοινόχρηστους χώρους κλπ.) τμήμα της πόλης. Μίλουμε για κυριάρχη αντίληψη, καθώς υπάρχει και διαφορετική άποψη, που εισηγείται την ακόμη μεγαλύτερη «πυοχώρηση» του νεότερου ιστού για να αναδεύει επιπλέονς η αρχαία πόλη. Και η συζήτηση αυτή δεν είναι καθόλου τελειώμενη. Το αντίθετο μάλιστα, είναι ιδιαίτερα επίκαιρη (όπως και η σχετική με την τρίτη κορυφή του Τριγώνου) τώρα που οριστικοποιείται η πολεοδόμικη-αρχιτεκτονική μορφή του σχεδίου για την πολυπόθητη Ενοποίηση των Αρχαιολογικών Χώρων. Κάποιοι φαίνεται να θρηνούν ακόμη γιατί δεν υλοποιήθηκε ποτέ το σχέδιο των Kleemann-Schaubert, ενώ οι συγχρέν αναφορές σε στοιχεία αυτού του σχεδίου προσπαθούν να καλλιεργήσουν αυταπάτες για τη δυνατότητα να υλοποιηθούν εκατό χρόνια μετά, όσα και όπως είχαν τότε σχεδιάστε. Η προσπάθεια αναδέληξης της ιστορικότητας της πόλης μέσω της πλήρους αποκαλύψης των ιχνών των αρχαιότερων «στρώσεών» της (ποια άραγε από άλλες θεωρήσεις) θα σημαίνει για την Αθήνα έναν ιστορικό ακρωτηριασμό, καθώς μεγάλο κομμάτι των πολεοικιμάτων των δύο προηγούμενων αιώνων θα έπρεπε να εξαφανίστε οριστικά. Και καθώς δεν είναι κομμάτι κενό συγχρόνης ζωής και δραστηριοτήτων, η έλλειψη του θα δημιουργούσε ουδινότερο κενό στην πόλη.

Οσο είναι άστοχο να αναζητούμε την ιστορικότητα της Αθήνας στη μετατροπή της σε πολιτούμενο, άλλο τόσο λανθασμένη, είναι η αγνόηση των δυνατοτήτων να συντάξει η αρχαία πόλη με τη σύγχρονη και η υποτίμηση ή η αλλοίωση των πολεοδομικών και αρχιτεκτονικών μορφών που διασώθηκαν από την εξέλιξη της πόλης τον 19ο αιώνα και βιώνονται ως στοιχεία της σύγχρονης πόλης.

Αμορφία ή γοντευτική πολυμορφία;

Το ιστορικό κέντρο της Αθήνας

δεν μοιάζει με τα άφογα διατηρημένα ιστορικά κέντρα άλλων ευρωπαϊκών πόλεων, όχι μόνο γιατί υπήρξαν καταστροφές μερικών θαυμάσιων κτηρίων του, αλλά και γιατί η συμπλήρωση ή αντικατάσταση των «κενών» έγινε σε διαφορετικές εποχές, στις οποίες επικρατούσαν διαφορετικές αισθητικές αντιλήψεις για το μεμονωμένο κτήριο και τη θέση του στην πόλη, και κυρίως ίσχυαν διαφορετικοί κανόνες εκμάλλευσης της γης. Η συνέπεια παρέη κτηρίων διαφορετικής τυπολογίας, άνισων υψών, η παικίλια σχέσεων κτηρίου-κοινόχρηστου χώρου, η (πλήν εξαιρέσεων) «διακριτική» παρουσία των δημοσίων κτηρίων – από τον περασμένο αιώνα, τα σημαντικά κτήρια δεν χρηματοποιήθηκαν ποτέ ως χαρακτηριστικά στοιχεία για την πολεοδόμηκη οργάνωση της πόλης – κάνουν το κέντρο της Αθήνας να φαίνεται χωρίς συγκεκριμένη φυσιογνωμία.

Μήτιως όμως αυτή η ανομοιομορφία δεν είναι αναγκαστικά αμορφία; Μήτιως, αντιθέτω, η αναγνώριση της είναι ένα πρώτο βήμα για να χαρακθούν κανόνες που θα προστατεύουν και θα αναδείξουν τον διαχρονικό ιστό της πόλης;

Αυτά τα πολύμορφα μετώπια των δρόμων του κέντρου της Αθήνας χρειάζονται μια νέα ματιά, **ως σύνολο**. Η προστασία και αποκατάσταση των παλαιότερων κτηρίων δεν αρκεί, στανε ως αποτέλεσμα στημεία φωτεινά σε ένα θολό σύνολο. Η φροντίδα μόνο για τα νεοκλασικά, τα εκλεκτικιστικά και τα μπαρόκ κτήρια είναι εξαιρετικά άδικη απέναντι σε θαυμάσια νεότερα κτήρια του μεσοπολέμου, μεταπολεμικά ή και μοντέρνα, που υπάρχουν στην κεντρική περιοχή της Αθήνας. Η φροντίδα πρέπει να στρφεί στο «πολύχρωμο» τυπολογικά, και για αυτό ενδιαφέρον και γοντευτικό, σύνολο.

Τα εργαλεία που μέχρι τώρα χρηματοποιούνται δεν είναι ιδιαίτερα αποτελεσματικά. Ο όρος δόμησης και ο ΓΟΚ (Γενικός Οικοδομικός Κανονισμός) δεν φαίνεται να επαρκούν σε όλες αστικές περιοχές, πόσο μάλλον στο ευαίσθητο σύνολο ή επιμέρους σύνολα του Ιστορικού Κέντρου. Ο αρχιτεκτονικός έλεγχος, από τις ΕΠΑΕ (Επιπρόπες

Στοά στην Πατησίων.

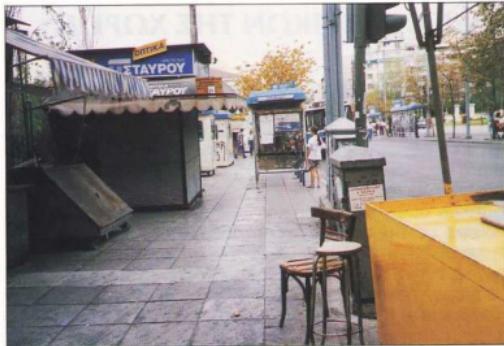

Στοά Ορφέα.

Αρχιτεκτονικού Ελέγχου), αφορά στο μεμονωμένο κτήριο, το πολύ στην εναρμόνιση με τα διπλανά του, και καθόλου στην εικόνα του δρόμου ή στη μορφή που παίνει το κτήριο όταν υλοποιείται, χρησιμοποιείται και αποκτά ηλικία. Μπορεί το κέντρο της Αθήνας να μην έχει πολλά περιθώρια για νέες κατασκευές και αλλαγές στο ρυμοτοικό του σχέδιο, έχει όμως τεράστια περιθώρια και ανάκες ρυθμιστικών παρεμβάσεων σαν αυτές που υπανιχθήκαμε τηδε. Ο αστικός σχεδιασμός στην Αθήνα είναι ζητούμενο και ταυτόχρονα μεγάλη επιστημονική προκληση. Είναι παρήγορο που ο Δήμος Αθηναίων άνοιξε αυτό το θέμα με μερικά προγράμματα και μελέτες του, όπως το πιλοτικό πρόγραμμα για την αισθητική αναβάθμιση της οδού Σταδίου³ και η μελέτη για τη σύνταξη κανονισμών που αφορούν περιορισμούς για την πρόσθετα στοιχεία (διαφημίσεις, επιγραφές, προστεγάσματα, κλπ.) επί των όψεων στο Ιστορικό Κέντρο⁴.

Η Αθήνα ασφαλώς δεν έχει μόνο όμορφα κτήρια, όμως η πραγματική ασχήματα, η οπτική σύγχυση και αμορφία οφείλεται σε μεγάλο βαθμό στις βάρβαρες αλλοιώσεις όλων των όψεων από πρόσθετα στοιχεία. Οφείλεται επίσης στην εγκατάλευση του κτηριακού πλούτου στη φθορά του χρόνου, στη χαμηλή ποιότητα του κοινόχρονου χώρου (πεζόδρομα, πεζόδρομοι, πλατείες και πλατώματα) και στην κατάληψη του από δεκάδες χρήσεις και αντικείμενα. Το περπάτημα στο κέντρο της Αθήνας είναι μια μικρή περιπέτεια ανάμεσα σε στύλους, οχήματα, πάγκους, τραπέζακια, ζαρτινιέρες κ.ά., στάκωσαν και αυθαίρετως σκορπισμένα. Ο πεζός στην επικίνδυνη πορεία του σπάνια έχει την πολυτέλεια να κοιτάξει γύρω του. Κι όταν τα καταφέρει, βλέπει μια παραμορφωμένη εικόνα της πόλης, στην οποία κυριαρχούν τα σχήματα και τα χρώματα των επιγραφών ή των διαφημίσεων που έκρυψαν ακόμη και τη θέα προς την Ακρόπολη.

Στην αρχή αυτού του άρθρου σημειώσαμε πως το πιο δυσοίων για την Αθήνα είναι η αρνητική διάθεση των κατοίκων της. Εδώ, κλείνοντας, θα πούμε πως, εκτός από τις μεγάλες επιλογές για την αντιμετώπιση του νέφους, του κυκλωφοριακού, της μονοκεντρικότητας της Αθήνας, υπάρχουν και οι «μακρές» αλλά όχι ασήμαντες επιλογές. Οι επειμάδεις, στις οποίες σχεδόν επηγραμματικά αναφερθήκαμε, δεν είναι απλοί εξωραϊσμοί. Έχουν ένα ισχυρό συμβολικό και διαπαιδαγωγικό χαρακτήρα. Έχουν ίσως τη δύναμη να μας πείσουν πως η Αθήνα δεν είναι μια πόλη χωρίς ελπίδα, αρκεί να μπορέσουμε να την ξανα-δούμε, να την παραπτήρησουμε, να συμφιλωθούμε με τις ιδιομορφίες της, να διακρίνουμε την ανεξίτηλη ιστορικότητά της και να την αγαπήσουμε με τις αδυναμίες και τις αρτετές της.

Πεζοδρόμιο οδού Ακαδημίας.

Δ. Ο χώρος για τους πεζούς: τοπος ασχήμιας και ταλαιπωρίας 'Η αφόρμη για να αγαπήσουμε την πόλη μας.'

Πλατεία Μητροπόλεως.

Σημειώσεις

1. Ανακοίνωση της Επιπροπής Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων προς το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, που περιέχει βασικές επιλογές για τη χάραξη μιας στρατηγικής για τις ευρωπαϊκές πόλεις και το αστικό περιβάλλον – 24.7.1990.

2. Πολλά από τα στοιχεία αυτού του μέρους του άρθρου, και οι χάρτες έχουν ως πηγή το βιβλίο «ΑΘΗΝΑ, ΜΙΑ ΠΡΩΤΕΥΟΥΣΑ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΗΣ». Μια συντομη εξιστόρηση της εξέλιξης της Αθηνών από την ανακίνησή της σε πρωτεύουσα του Ελληνικού κράτους έως σήμερα». Κέμενο Παύλου Λέφα, φωτογραφίες Νίκου Παπαζάχου. Εκδόσεις «Διαδώντ», 1985.

3. Σύνολο μελετών για τα κτήματα, τον κοινόχρηστο χώρο, τη φύση στη σημαντική τα αντικείμενα αστικού εξοπλισμού, από τις Τεχνικές Διευθύνσεις του Δ.Α., 1993.

4. Μελέτη ειδικής Επιπροπής του Δ.Α. από τις αρχέτευτος Δανάη Αντωνάκου, Έλλη Παπακωνσταντίνου, Ολγα Πλούσιμη, 1993.

There is Another Way to Approach Athens

H. Papakonstantinou

City-monster. Unbearable city. The ugliest capital of Europe. These are among the descriptions that we usually hear, read and very often repeat, when referring to Athens. All these, when in addition are combined with the problems of development of our country contribute to our concept that it is wrong or even hopeless to have money or efforts invested in Athens. However, at the same time they nourish and reinforce a negative attitude of the citizens towards the space they live in. And this is perhaps the most ill-omened factor for the future of Athens.

Although the city undoubtedly faces very serious environmental and town-planning problems, it must regain and restore an identity which will inevitably incorporate all the characteristics of its origin and evolution, characteristics that make Athens unique, therefore they are precious, regardless if they suit or not to an ideal model. Nevertheless, the identity of the city must also be a modern one, combining all those features which

will enable it to secure its function as the cultural capital of Europe, that besides its glorious past also has an excellent present and a most promising future. There is no doubt that modern Athens is not embellished with beautiful architecture, however, its real ugliness, the visual confusion and disorder are to a large extend due to the brutal alterations of its aspects by improper, additional elements. It has already been referred that the most ill-omened factor for the future of the city is the negative mood and attitude of its inhabitants. Here we will add that apart from the serious, major choices, as regards the issue of air pollution or traffic, there also exist the «minor», although decisive ones, the impact of which have a strong symbolic and educational character. These secondary choices may also have the power to persuade us that Athens is after all a city with future, if we only become able to look at it again, reapproach it in a new spirit, reconcile with its peculiarities, sense its perennial historicity and love it with its faults and virtues.